

MEME HASTALIKLARI BİLİMİNİN TÜRKİYE'DEKİ KISA GEÇMİŞİ

THE SHORT HISTORY OF SENOLOG IN TURKEY

Ceyhun İRGİL*

Türk cerrahi tarihinin gelişiminde organ ve sistemlere özgü disiplinlerin gelişimi 1980'li yıllardan sonra gündeme geldi. Dünyadaki gelişimlerin izdüşümü ülkemizde de hızla görüldü. Gelişimleri izleyen ve modern yaklaşımlara uyum gösterebilen hekim ve klinikler dünyadaki bu değişimleri kısa sürede benimsediler. Ancak tüm disiplinlerde olduğu gibi usta çırak ilişkisinin daha baskın olduğu cerrahi eğitimi ve uygulamaları, tutucu yöneticilerin direnişi ile karşılaşmıştır. Genel cerrahi disiplini içindeki bu ayrışmaları cerrahinin kan kaybı olarak değerlendiren tutucu çevreler bu gelişmelere 1990'lı yılların sonuna kadar mesafeli yaklaşmışlardır. Plastik Cerrahi, Çocuk Cerrahisi gibi ana dalların ayrışımında bilinen kılıçlar, "Genel Cerrahi" ruhunu yitiriyor. Paranoyası ile Meme, Hepatobiliyer, Kolorektal ve Endokrin Cerrahi gibi organ ve sisteme yönelik cerrahi dallarının ayrışımında daha saldırganca sallanmaktadır. Ancak, hastaların konforu ve sonuçlarının kalitesi açısından bu ayrışmanın karşısında durmak olası görülmemektedir. Tıp sanatı ve bilimindeki gelişmelerin o denli hızlı ilerlemesi ve neredeyse moleküler boyuta doğru koşarak detaylanması gelecekte sistem cerrahisinin bile zorlanacağını göstermektedir. Kısacası 21. yüzyıl için Genel Cerrahi disiplini kabul edilebilir ancak, "Genel Cerrahi Uzmanlığı" tarih olacak gibi görülmektedir. Genel Cer-

rahi içindeki bu ayrışmayı "kimlik sorunu" yapan akademik çevrelerin açıktan karşı koymayı terkettikleri görülüyor. Çünkü dünyadaki gelişmeler karşısında, bu ayrışmaları açıktan karşı koyan kişileri "dinazor" durumuna düşmek gibi bir tehlike bekliyor. Bu nedenle cerrahinin bu alt disiplinlerine karşı durma, bu alandaki doğum çabalarını küçümsemektedir. Genel cerrahiden uzaklaşarak bu organ ve sisteme yönelik cerrahi alanlara ilgi duyanlara veya ağırlıklı olarak heyecan ve enerjilerini bu alanlara yönelten cerrahlara karşı alaycı bir yaklaşım olduğu görülmektedir. 1990'lı yıllarda çok daha sert eleştiri hatta alaycı yaklaşımlara maruz kalan bu "özel cerrahi şövalyeleri"nin bir kısmı pes ederek vazgeçmişler bazıları ise gizli bir dinin veya tarikatın üyesi gibi kendi içlerinde bu heyecan ve inançlarını yaşatmaya çalışmışlardır. Deyim yerindeyse "dövüle dövüle" yoluna devam eden bu özel cerrahi şövalyeleri zor koşullar ve küçümseyen gözlerin hapsinde ilk kongre toplantılarını yapmışlardır. Kliniklerinde bu dalları ve özel cerrahiye olan inançlarını açıklamaları daha sonraki yıllarda gerçekleşmiştir. Bazı kliniklerde sevgi ve şefkatle aileye kabul edilen bu özel cerrahi dallar hızla geliştiler. Uzun doğum sancuları ve zor bir doğumla dünyaya gelen bu yeni bebekler maalesef bir çok klinik ve üniversitede "gayrimeşru" ilan edildi veya "hain evlat"

(*) Bursa Onkoloji Hastanesi Başhekimi (BURSA MEMEDER Başkanı Op.Dr. C İrgil)

muamelesi gördü. Genel Cerrahinin tutucu babalarının" kliniklerinde ise doğmak bir yana daha gelişmeden "kürtaja maruz kaldılar. Bu tehditleri atlatarak doğmakta ısrarlı evlatlar ve özel cerrahi bebekleri, ya evden kovuldu, ya kapı önüne kondu. ya da cami avlusuna terk edildi. Acil Tıp Anabilim Dalı'nın, Damar Cerrahisinin, Onkolojik Cerrahinin, Gastrointestinal Cerrahinin çektikleri ve yaşananlar hala belleklerdedir.

Bu ortamda filizlenmeye çalışan Meme Cerrahisi, tüm tanıkların henüz yaşadığı ve en eski üyesinin bile aktif olarak çalıştığı, tarihçesi çok kısa özel bir cerrahi alt dalıdır. Çok disiplinli bir yaklaşım gerektiren ve dünyada hasta sayısı hızla artan meme cerrahisi diğer özel cerrahi dallara göre daha hızlı ve sağlıklı örgütlendi. Meme cerrahisi standartlarını hızla belirledi. Meme cerrahisine gönül verenlerin çabaları ve inançları ile 10 yıl gibi kısa sürede ayrı bir disipliner anlayışı yakalayan meme cerrahisi toplumca da benimsendi.

Meme cerrahisinin sistematik bir disipliner yapıya kavuşmasında bazı kişi ve kurumların katkısı yadsınamaz. Kısa Meme Cerrahisi Tarihine bakılırsa bu konuda ilk kişisel çabanın Dr. Hüsnü Göksel tarafından ortaya konduğunu görüyoruz. Genel cerrahi disiplini içersinden meme cerrahisine ayrılan gönüllü bir çabadır Dr. Göksel'in çabaları... Kişilik özelliklerinden kaynaklanan sistematik düzen ile hastalarını özel olarak kayıt altına almıştır. Dr. Göksel, Halsted ve Haagensen cerrahi ekolün ülkemizdeki ilk uygulayıcılarından olmuştur. 1990'lı yıllarda hızla terkedilen radikal cerrahi ekoller ile birlikte maalesef Hüsnü Göksel Hoca koruyucu cerrahinin geliştiği ve meme cerrahisinin ayrı bir disiplin olarak doğum sancısı çektiği yıllarda emekli oldu. Halen kişisel serisi ile meme cerrahisinin ilk efsanesi ve ustasıdır. Bu kişisel özel çaba ve bazı yerel meme toplantıları (1991 Cerrahpaşa Meme Hastalıkları toplantısı gibi) ayrı tutulursa meme cerrahisinin ilk kişiliğini kazandığı ve kendini kanıtladığı etkinlik 1. Ulusal Meme Hastalıkları Kongresi'dir (9-11 Kasım 1993). Ülkemizde meme cerrahisi tarihi açısından bu kongre dönüm noktası olarak kabul edilmelidir. İzmir Meme Hastalıkları Derneği (1992) tarafından düzen-

lenen bu kongre ile meme hastalıkları ve cerrahisinin doğum sancıları bitmiştir. Ancak bu "evlatlığa kabul" için henüz yeterli olmayacaktır. Dönemin İzmir Valisi Kutlu Aktaş ve meme kanseri olan eşi Tülay Aktaş'ın himaye ve yardımları ile gelişen derneğin başarısında İzmir'de oluşan kurumlar arası uzlaşımın, Dr. Orhan Özbal, Dr. Emin Özdedeli, Dr. Ragıp Kayar, Dr. Yıldız Erhan, Dr. Esin Üstün, Dr. Ayfer Haydaroglu, Dr. Ömer Harmancıoğlu, Dr. Ümit Bayol, Dr. Rasih Yılmaz ve Dr. Sümer Deniz gibi derneğin ilk yönetici ve kurucularının rolü büyüktür.

İzmir kongresini izleyen ilk iki yıl yılda bir, 4'ncüsünden itibaren iki yılda bir yapılması geleneksel hale gelen kongreler dernekler arasındaki centilmenlik anlayışı ile sırayla düzenlenmiştir. Bu kongrelere paralel düzenlenen "Meme Hastalıkları Kursları" ile meme cerrahisi ve meme hastalıklarına yaklaşımda standardizasyon yolunda önemli adımlar atılmıştır.

1989 yılında Dr. Yavuz Bozfakioğlu, Dr. Abdullah İğci, Dr. Vahit Özmen, Dr. Mahmut Müslümanoğlu gibi cerrahinin aktif üyeleri tarafından kurulan İstanbul Meme Hastalıkları ve Araştırmaları Derneği (Çapa) ve ardından Dr. Gürcan Ünal, Dr. Hilal Ünal, Dr. Bülent Berkarda, Dr. Kemal Alemdaroglu, Dr. Sait Okkan, Dr. Ayça Altuğ'un kuruculuğunda, 1990 yılında Meme Bilim (Senoloji) Derneği (Cerrahpaşa) faaliyete geçmiştir. İzmir Meme Derneği'nden daha önce kurulmalarına karşın daha kuruluş aşamasında ekol ve anlayış farklılıkları yaşayan İstanbul Üniversitesi'nin iki fakültesi iki ayrı dernekle yola çıkmışlardır. Daha başlangıçta yaşanan bu sancılar meme cerrahisinin on yıl boyunca her etkinliğinde sıkıntı yaratmıştır. Bu iki değerli kliniğin anlayış ve yaklaşım farklılıkları her zaman olmakla birlikte, kongre ve diğer etkinliklerde karşılıklı saygı ve hoşgörü ile hiç su yüzüne çıkmadan süregelmiştir. Bu rekabetin meme cerrahisinin etkinlikleri açısından yararlı olduğunu düşünenler varsa da, meme cerrahisinin ayrı bir disiplin olarak gelişmesini de geciktirdiği yadsınamaz.

İstanbul'daki bu sancılar sürerken İzmir, meme cerrahisinin alt yapısına önemli katkılarla bulunacak projelere

girişiyordu. Önce kent içinde daha sonrasında Ege Bölgesinde Meme Cerrahisi fikrini olgunlaştıran ve kabul ettiren İzmir Meme Hastahkları Derneği, İl Sağlık Müdürlüğü ile birlikte Tülay Aktaş Meme Merkezi'ni kurdu. Bu merkez ülkemizdeki ilk örnek projedir. Bu merkezin çalışanları, Ülkemizdeki ilk ücretsiz meme tarama ve poliklinik çalışmaları gibi birçok öncü projeye imzalarını attılar.

1990'lı yılların ortasına doğru artık bazı kliniklerde "meme poliklinikleri" kurulurken, daha cesur ve ileri görüşlü kliniklerde "meme cerrahisi birimleri" bağımsızlıklarını ilan ettiler. "Klinik içi sürtüşme" ve kişisel çekişmelerin kurbanı olan bazı poliklinik ve birimlerin doğumu ile bir oldu. Bazıları ise yaralı da olsalar yollarına devam ediyorlar. O yıllarda Dr. Ragıp Kayar gibi kendilerine "Meme hastahkları uzmanı" diyen cerrahlar, meslektaşlarının ağır eleştirilerine maruz kaldılar. Meme cerrahisine gönül ve emek veren bu uzmanlar, genel cerrahinin geniş havuzunu terk etme özverisini göstermiş olmalarına rağmen, yakın tarihin "kendinden menkul" bazı üst uzmanlık dalları gibi "alaylı" üst uzmanlıklara gösterilen hoşgörüyü görmediler. Meme Hastahkları Uzmanlığı çoğu kişi tarafından "çok sivri" bulunmakla birlikte, en hoşgörülü yaklaşanlar bile alaycı bir tavır sergilemiştir. Oysa Güney Amerika ülkelerinde bile genel cerrahlar, ikinci bir başlık olarak "Meme Hastahkları Uzmanı" tanımını kullanmaktadır.

İstanbul'daki 2.nci Ulusal Meme Hastahkları (1994) kongresi, meme cerrahisinin "görücüye çıkması" olarak yorumlanabilir. İstanbul ve diğer kentlerdeki tıp çevrelerinde yavaş yavaş kabul gören meme cerrahisi, özellikle ilgili hekimlerin ağırlıklı olarak meme hastahklarına yönelmesi ile "bebeklik dönemini" geçerek ayaklarının üstüne kalktı. Meme bilimi (Senoloji) Derneği'nin aynı yıl yayınlanmaya başlayan yayın organı Meme Hastahkları Dergisi, meme cerrahisinin bağımsızlık yolundaki ilk "bildirisi" sayılabilir.

İzmir ve İstanbul Meme Derneklerinin ardından 4. dernek olarak Bursa Meme Hastahkları ve Onkoloji Derneği (MEDER) kuruldu. Bu meme cerrahisinin üç büyük kent dışındaki ilk örgütlü yapılanmasıdır.

Aynı zamanda "Meme Merkezi" adı altında ülkemizdeki ilk özel meme merkezini kuran, meme hastahklarını ayrı bir disiplin anlayışı ve ekip çalışmasıyla standardize ederek kayıt altına alan Dr. Tayanç Öncel, Dr. Güven Atasoy, Dr. Erol Aksaz ve Dr. Ceyhun İrgil tarafından kurulan dernek kısa sürede meme hastahkları ile ilgili birçok etkinlikte rol aldı.

Meme hastahklarının öneminin halk katında anlaşılması ve meme cerrahisine artan ilgi, meme cerrahisi ve hastahkları disiplininin gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Normal koşullarda olumlu etki beklenirken, meme cerrahisi ve hastahklarının bu erken dirilişi ve halkın ilgisi bazılarının iştahını kabartırken, bazılarını ise ürküttü. Bu durum rekabet ve gerginlikleri arttırdı. Her geçen yıl artan ve neredeyse Ulusal Cerrahi toplantıları kadar katılımcı ile gerçekleşen meme toplantıları en görkemli dönemi 22-26 Eylül 2001 tarihinde 1. Dünya Meme Sağlığı Kongresi ile birlikte yapılan 6. Ulusal Meme Hastahkları Kongresi ile yakalamıştır. Dr. Gürçan Ünal'ın başkanlığında gerçekleşen ve SIS (Senologic International Society)'in bölünmesinden sonra kurulan Dünya Meme Sağlığı Derneği (World Breast Health Association)'nin ilk toplantısını Türkiye'de yapması Meme Cerrahi tarihimiz açısından önemli bir kavşaktır. Bu kongrenin ülkemizde yapılması için Meme Bilimi Derneği ve kongre başkanı Dr. Gürçan Ünal, Dr. Hilal Ünal, Dr. Vahit Özmen büyük çaba harcamışlardır. 2 yıl süren kongre hazırlıklarında, Ünal Hocaların kişisel çabalarının yanısıra İzmir, İstanbul Çapa, Ankara Cerrahi Derneği Meme Grubu ve Bursa Meme Hastahkları Derneklerinin katkıları olmuştur.

Oldukça geniş bir katılım ile gerçekleşen bu kongre meme hastahkları ve cerrahisine gönül vermiş yerli yabancı birçok uzmanı buluşturmuştur. Halk sağlığını korumaya yönelik ilk araştırma ödülleri bu kongrede verildi. Türk Meme Hastahklarının düzeyini gösterme açısından önemli bir kaynak ve şimdiye değin yayınlanan en detaylı temel kitaplardan biri olan "Meme Hastahkları" kitabı bu kongre sırasında yayınlandı.

Bölgesel sorumlular belirlenerek ilk alan

araştırması ve meme cerrahisine ait bölgesel veriler ilk kez bu kongrede sunuldu. Bu kongreyi tarihsel yönden ayrıcalıklı kılan şey, kongrenin son günü (25 Eylül 2001) Bursa Meme Hastalıkları Derneği'nin teklifi üzerine ülkemizdeki tüm meme dernekleri ve gruplarının temsilcileri ile Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nde Dr. Gürcan Ünal'ın başkanlığında yapılan ilk "Eşgüdüm toplantısı"dır. Meme cerrahisinin bu bağımsız örgütleri, ülke içinde kendini kanıtlamanın verdiği güvenle bölgesel ve yerel boyuttan ulusal boyuta geçme, birlikte hareket edebilme arzusu ile Dr. Gürcan Ünal, Dr. Abdullah İğci, Dr. Yavuz Boz-fakioğlu, Dr. Semih Baskan, Dr. Sümer Deniz, Dr. Ragıp Kayar, Dr. Ümit Bayol, Dr. Ceyhun İrgil'in katılımı ile gerçekleşen bu ilk toplantıda, Meme Hastalıkları ile ilgili derneklerin tümünün "Türkiye Meme Hastalıkları Koordinasyon Kurulu" çatısı altında toplanmasına karar verildi. Bu çerçevede S.B. Dernekler Koordinasyon Kurulu Başkanı Sayın Dr. Semih Baskan'ın bir tüzük taslağı hazırlamasına ve ilk koordinasyon kurulu toplantısının Bursa'da yapılmasına karar verildi.

11 Kasım 2001 tarihinde Bursa Meme Hastalıkları Derneği'nin organizasyonu ile Bursa Otantik Otel'de yapılan ilk koordinasyon kurulu toplantısında uzun tartışmalar ve görüşmelerden sonra 21 maddelik yönerge taslağına tüm dernek yönetim ve genel kurullarına götürülerek tartışmaya açılmasına, yeni öneri ve son şekli ile 2. kez Bursa'da yapılmasına karar verilen toplantıda yönergeye son şeklinin verilmesine karar verildi.

"Bursa Protokolü" ne imza atan üyeler arasındaki detay tartışmaları, İstanbul ekipleri arasında "üstü küllenmiş geçmiş" tekrar alevlendirdi. Yoğun görüşme trafiği, İzmir ve Bursa ekiplerinin ılımlı çabaları, Meme Bilimi (Senoloji) Derneği'nin görüşünü değiştiremedi. Dr. Baskan, Dr. Boz-fakioğlu, Dr. Bayol'un gayretleri ve özverili çalışmaları ile 2. toplantının gündemi şekillendi ve gerçekleşti.

Sonuna kadar İstanbul Meme Bilimi Derneği'ne yapılan çağrı ve davete olumlu yanıt vermeyen Ünal Hocalar dışında tüm üyelerin katılımı ile 9 Mart 2002 tarihinde koordinasyon kurulu tekrar Bursa'da ve

yine Otantik Otel'de toplandı. Çok olumlu ve verimli geçen 2. toplantıda Dr. Baskan'ın hazırladığı yönerge kısaltıldı. Ankara, İzmir ve İstanbul Çapa gruplarının yapıcı önerileri ile Meme Cerrahisi Tarihi açısından geleceğe yön verecek çok önemli kararlar alındı. Yeni yönerge ile meme dernekleri birlikte çalışma kararı alırken, ulusal tüm etkinlikler ve standardizasyon çalışmaları ile ilgili yetkiler koordinasyon kuruluna devredildi. Tüm meme dernekleri üyeleri genel kurulun doğal üyeleri olurken, koordinasyon kurulu başkanlığının kongreyi yapacak dernek tarafından ve iki yılda bir değişmek üzere yürütülmesine karar verildi.

Ankara'da meme derneği kurulma önerisinin dile getirildiği toplantıda İzmir Meme Derneği başkanı Dr. Emin Özdedeli ilk koordinasyon kurulu başkanlığın seçildi. Dr. Emin Özdedeli, Dr. Abdullah İğci, Dr. Yavuz Boz-fakioğlu, Dr. Semih Baskan, Dr. Ümit Bayol ve Dr. Ragıp Kayar'ın karşılıklı saygı ile gösterdikleri gayret ve özverileri ile imzalanan "Bursa Protokolü", meme cerrahisi ve hastalıkları tarihinde belki de bu kadar geniş tabanlı ilk yazılı uzlaşmadır. Meme derneklerinin birlikte hareket etme yolundaki bu uzlaşması, ülkemizde meme hastalıkları tarihi açısından 10 yıllık doğum sancılarının sona ermesinin ilk işareti sayılabilir. Bursa Protokolü yaşama geçirilebilir, ve dernekler alınan kararlara uyarıya yakın gelecekte Meme Hastalıkları Bilimi hızla standardize ve organize olacaktır. Bu yapılanma belki de diğer bilim dallarına örnek gösterilecektir. Meme Bilimi tarihi açısından Kasım 2003'te İzmir'de yapılacak olan 7. Ulusal Meme Hastalıkları Kongresi, bu uzlaşma ve birleşmenin taçlandırıldığı ve ilk genel kurulun yapılacağı kongre olması açısından önem taşımaktadır.

Genel Cerrahi içinden bağımsız, ayakları yere basan, kendi standartlarını oluşturmuş, organa özel bir disiplin yaratma macerası, cerrahi tarihi için kısa, dünyadaki gelişmelere bakıldığında uzun sayılabilecek bir süreçtir. Sancılı, iniş çıkışlı bu yolda geline mesafe için, Türk Cerrahi Bilimine katkısı olan herkesi, meme cerrahisine gönül vererek bu yolda emek harcayan tüm "meme kanseri gönüllülerini" kutlamak ve haklarını teslim etmek gerekir.